

דור אחד בארץ

איגרות רבי שמואל אבוהב ורבי משה זכות
בענייני ארץ-ישראל
שצ"ט—תכ"ז

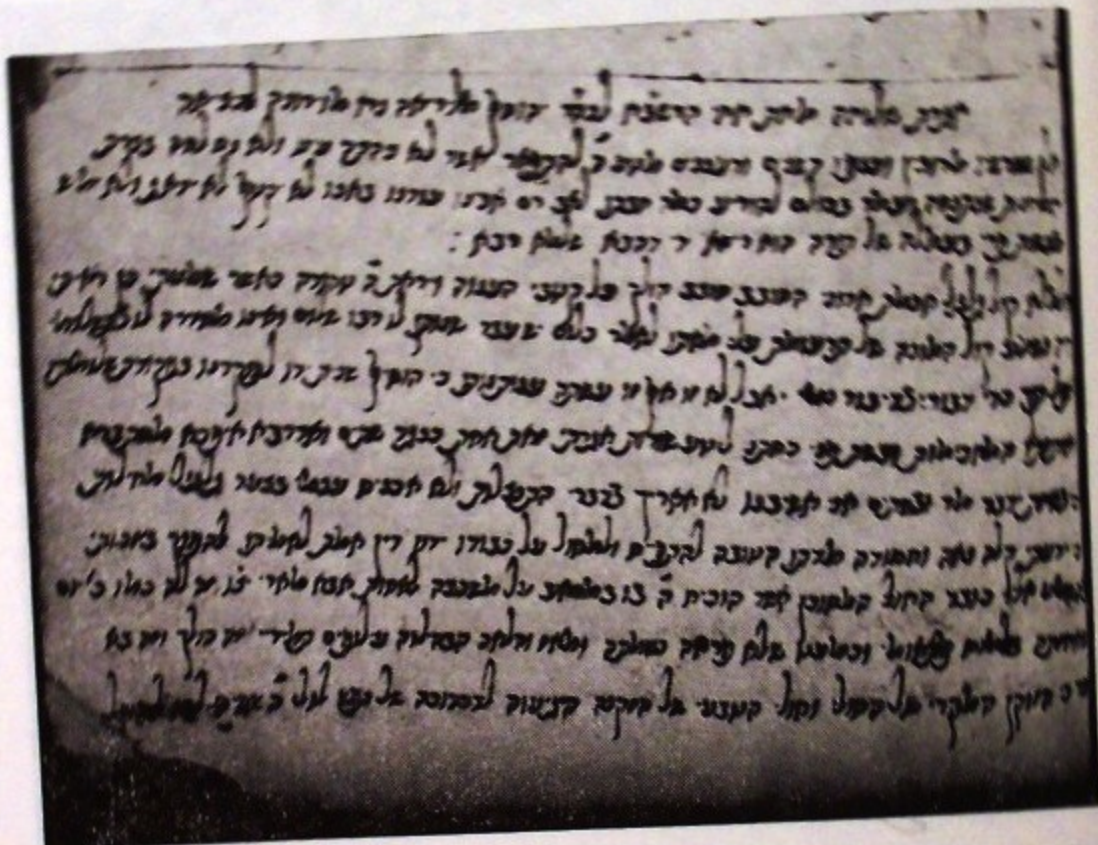
יגע לקבצם לאונם ולחוקרם

מאיר בניהו

בית ההוצאה של 'יד הרב נסים'
ירושלים תשמ"ח

המדרש, והנה ודמה בנכסיו לומר למען ארץ ישראל, והנכס שלא נמלט מן הקטל
 הראשון והניצחון וכו' אלה נכסו המבוקש והנכס שניתן בשנת שמי' ועד ת"ד, אין שנה
 שלא נמצא ממנה איזהו המסד והמסד המבוקש נמלט אלא בזמן המשי (הראשון),
 לפיכך הוא נמנה היה אין אלה נכסו אפילו איזהו אחרת אחרת בשנת שמי', והנכס נמנה ת"ד
 בזמן הראשון (המשי) רשימה נפלאה, נמנה ת"ד ועד תכ"ב נפישת ארבע המדינות איזהו
 בשנת שמי', תקופתו הן מכיו המדין שידבר בו במסוק, נמנה תכ"ב תולדו אין בידו
 אצרות מר' טבאל אבוהב לא במחשבו' זה ולא במחשבו' אחרים ודמה שהיון נכסו,

איגרת רשב"א (ו) לרבי יהוסף מליריאה
 בכתבת ידו שלאחיו

הוא ירד מנכסיו, מדרש אבוהב בצפת ניתדלדל ומעתה עוברת הפעילות למען ארץ ישראל
 לידי ר' שלמה חי סראואל מחכמי ויניציאה.
 ברם, לא רק משום כך נסתם מקור נכבד זה, ואין ספק שר' שמואל אבוהב לא השבית
 את קולמוסו בשנת תכ"ח. ואכן מזכיר ר' שמואל אבוהב בשנת תמ"ד פנקס אחר שלו שבו
 כתב גם בשנת תמ"ב. ידים מוכיחות שלא הרי טופסי האיגרות הראשונים כאחרונים. אין
 ספק שאחרי התמוטטות מדרש אבוהב בצפת וירידה מנכסיו נשתנו כיווני פעילויותיו שלר'
 שמואל אבוהב והוא פנה יותר להרבצת תורה.

שלאחרת¹⁷¹ על בניו אין אנו יודעים מלבד זה שבשנת שצ"ג נולד לו בן בקושטא¹⁷² ר' דוד קונפורטי מדיד שהיה ר' שמואל עדילה 'חכם מובהק ופסקו וכתב פסקים רבים¹⁷³ תשובותיו לא נדפסו ולא הגיעו אלינו במקובץ. הוא החליף תשובות עם גדולי קושטא, הל' מידיו שלמרמריט, עם ר' יהושע בנבנשה ואחיו ר' חיים וקרובם ר' משה בנבנשה.

ר' חיים בנבנשה הלך לו לקושטא תשובות לשאלותיו. האחת בשנת שצ"ד לו ולר' אברהם אליגרי¹⁷⁴ ושהתים בשנת שצ"ט¹⁷⁵ וכן הסכים על פסק שלו בשנת תרי"ח¹⁷⁶ תשובה אחת ששלח לר' משה בנבנשה, השיב עליה בניסן ת"ג ובה כתב על ר' שמואל עדילה 'החכם השלם עצום ורב¹⁷⁷ בשנת תכ"ח שלח ר' שמואל עדילה לר' משה בנבנשה פסק בענין פסק קדושים שנתקבלה עליהם עדות בבית דינו בצפת ואנו למדים שבשנה זו שימש כבר אב"ב בית דין בצפת¹⁷⁸ ועמו שימשו ר' אליה רבאנא ור' גבריאל אישפיראנסה¹⁷⁹ החתומים על כתב-השלוחות שלשנת תכ"ד. תשובתו של ר' שמואל עדילה נמצאת בדיניו בכתוב-יד מספר תשובותיו של ר' משה יהודה עבאס ממזרים שבספרית הברדליאנה באוקספורד, סי' 822¹⁸⁰ ועל תשובתו כתב ר' משה יהודה עבאס שאין מקום לשאל את דעתו 'בפרט בראותי התימה האחד המיוחד שבדור מורה הוראות על כל אות ואות, כאשר ידעתיו מנעוריו ועד עתה, עוסק בפרקמטיא של תורה יומם ולילה, לא פסיק גרסא מפומיה, החכם השלם הדיון המצויין בשם ובתלה כמרי"ר שמואל עדילה גר"ו ... בן הקדוש האלהי בר וגבר מרי ועטרת ראשי כמרי"ר יונה עדילה ולה"ה. תמני הפלא ופלא כי אין צורך לשאלה כלל בתר דהוא הא קמבל העדיות.

חמש תשובות שלו מוזמן היותו בקושטא נמצאות בקובץ תשובות של חכמי תורכתא ארץ ישראל שבספרית הברדליאנה (קטלוג סי' 845). תשובה בהלכות הלואה (דף 100א—104א) ועליה הסימו ר' יהושע רפאל בנבנשה ור' ברוך ברנולי שליח צפת בקושטא; דיני חוקה (דף 121א—131א); תשובה על שאלה מעניינת ביותר; איש אחד בקושטא, שבהיותו כבן שמונה כבן עשר נאנס 'לקחוחו לבית המלך פגימה ואנסתו שימיר דתי. כסתר היה שומר את דיני ישראל ובשבת היה הולך ברגל ולא רכב על סוס והדרב עזר

176 ראה בפרק הקדש לשיבת ר' גבריאל אישפיראנסה, להלן, עמ' קכג. ר' דוד קונפורטי טבח; 'והלך לצפת ונפטר שם' (קורא הערות, דף גא, א). ר' משה ירושלמי כותב שקברו נמצא בקרבת מקום לקברו של מרן 'מפעות ארץ-ישראל', עמ' 432.

177 למעלה, עמ' קלא.
178 קורא הערות, עמ' קלא.

179 בעי חיי, עץ הדר, הושן משפט חלק א, שאלוניקי תקנ"א, סי' רכז, דף רפב, ד.
180 שם, סי' ר—ר, דף רמ, א—רמא, א.

181 שם, סי' רלב, דף רצג, א.
182 שו"ת מני משנה, חלק ב, קושטא תל"א, דף רג, ג; תשובה אחרת, שם סי' קו, דף רג, ג. ובמכתב בניסן ת"ג; תשובה שכתב ר' משה בנבנשה בסיוון תי"ב יצכיר בה 'תשי' אותה לי מקיבוש שם החכם השלם עצום ורב כמרי"ר שמואל עדילה ולה"ה הרחבתי כפרט הלוי (חלק א, קושטא הכ"ט, סי' כח, דף סח, ג—ד).

183 שם, סי' ב, דף ה, ב.
184 קבלת העדות ותשובה על צניין זה נמצאת גם בכ"י בניהו המכיל תשובה של ר' נתן ב"ר יהודה גוטל ראה איגרות, ירושלים, עמ' קמד.

185 דף 433—434. 598. ושם עמ' 447—452 תשובותיו של ר' משה יהודה עבאס. תשובתו של עבאס נעתיקה עשרים אחרות ונמצאת גם בקובץ שני של תשובותיו, אף הוא באוקספורד, מס' קטלוג 322 דף 456; K107—110; K127—131; K133—136; K164—169.

עליו חשדות. הוא פנה בשאלה לחכמי קושטא אם יוכל מחמת הסכנה לירכב על סוס או להפליג בסירה דרך ים גם בשבת (דף 144א—147ב); תשובה בדיני אישות (דף 160א—167ב). תשובה אחרת נמצאת בבגני ביהמ"ל בני-יורק, סי' R.1428. כן נמצאת הסכמתו על תשובה של ר' משה ב"ר אברהם ברודו בדיני שותפים (כ"ו בדלי הגיל, דף 136א).

רבי גבריאל אישפיראנסה

שם משפחתו לא ידוע. אישפיראנסה הוא שם אשה בספרות¹⁸⁴ וסודותו תקות הרב חיד"א מוסר בשם וקני ירושלים שהוא נקרא על שם אשה חשובה שטיפלה בו מסנהתיים בילדותו ישרה לו מלמדים למקרא ומשנה ותלמוד והיה גברא רבא, וכינוי עצמו על שמה לעשות יקר וזכר למרבינותיה¹⁸⁵. ר' גבריאל למד תורה בראשונה הוא נזכר בצפת בכתב-השלוחות והיה מחבריו של ר' דוד קונפורטי¹⁸⁶. בעמם הראשונה הוא נזכר בצפת בכתב-השלוחות של שנת תכ"ד (עג). הוא היה מפורסם אצל חכמי קושטא. בשנת תכ"ו ביקשו מר' אברהם אבינו מירושלים שתצא לפנות משלחת של ארבעה חכמים גדולי ישראל הנאמנים עליהם לחקור את נתן העזתי, ועליו כתבו 'הנשר הגדול הרב כמרי"ר גבריאל אישפיראנסה¹⁸⁷. בשנת תכ"ח היה חבר בית-דינו של ר' שמואל עדילה, ועמד אחריו בראש חכמי צפת. הוא החזיק ישיבה בצפת והיה טרוד בהנהגת הקהילה¹⁸⁸. נפטר לאחר שנת תל"ח ולפני שנת תמ"ב¹⁸⁹.

ר' גבריאל אישפיראנסה השיב תשובות הרבה. החיד"א כותב בס' שם הגדולים שראה 'תשובותיו כ"י, ולא נשתמרו אלא תשובות מועטות בדפוס ובכתוב-יד. תשובה בענין אם מותר להקים תנור ליד מקווה כדי להמם את מימיו שהשיב לר' שלמה הלוי נדפסה בספרו¹⁹⁰ וכן עוד תשובה אחרת¹⁹¹. בהסכמה לתשובה שלר' שלמה הלוי מוכיח ר' גבריאל אישפיראנסה

186 ראה שו"ת הלק"ט, שמות הגיטין, דף סט, א, ושם על השם כפי שהיה רגיל ר' גבריאל לכתבו.
187 שם הגדולים, בערכו.
188 קורא הערות, דף גב, ב.

189 ר' יעקב ששפורטש, ציצת נובל צבי, מהדורת חשבי, ירושלים תשי"ד, עמ' 124. שלשה אחרים היו ר' שלמה אלימאן, ר' חיים אבאלעפיה ור' אברהם אמינו, כתואר 'עשר הגדולי' הוא נזכר גם להלן במכתב, במקום שמסופר שהגביר יהודה בן מרדכי הובא קיבל על עצמו וצנאות הדין וכתב על כך לר' גבריאל אישפיראנסה, ג' שלום (שבת צבי, תשי"ו, חלק ב, עמ' 511) כתב ששלשה החכמים היו משלושה המרכזים: ר' גבריאל אישפיראנסה מירושלים ור' שלמה אלימאן מצפת ומחלתת השיטה. הראשון היה מצפת והשני מירושלים. ראה להלן, עמ' עז.

190 ר' מרדכי הלוי כתב עליו בשנת תל"ו: 'חכם גדול כמדת הוישב על כסא הוראות עד הים בישראל'. דרכי נועם, סי' ל, דף רלב, ד. בתשובה ששלח לר' שלמה הלוי כתב ר' גבריאל אישפיראנסה: 'לאאפס פנאי מטרדות העיר לא יציתוני השיב רוחי צ"כ לא אוכל להאריך'. ר' הע' 192. בתשובה אחרת ששלח לו בשנת תל"ד התנצל לא פגיתו לראות דבריו מי להשתעשע בהם מפני שהייתי עשוק במשפט הבגות וגם טרדות הומו והטרודין שיש בהם כמול תורה עזיזין הדעת'. ר' להלן הע' 194.

191 ר' משה ירושלמי, כ"ט משפעות ארץ-ישראל לאי ישרי, עמ' 432. בשנת תמ"ב נזכר בברכת המתים. ראה הע' 176.

192 לב שלמה, שאלוניקי תקס"ח, אורח-חיים סי' כ, דף ת, ב.
193 שם, סי' פה, דף קה, ב. והתשובה טובבת על תשובתו של ר' שלמה הלוי בס"ט.